

بررسی و مقایسه فراوانی حوضه‌های با پتانسیل سیل خیزی در اقالیم مختلف ایران

رحیم کاظمی^۱ جهانگیر پر همت^۲

۱- استادیار، پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران

ra_hkazemi@yahoo.com

۲- دانشیار، پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران

چکیده

یکی از ویژگی‌های بسیار مهم حوزه آبخیز، شدت سیل خیزی آن می باشد. که شناخت میزان و فراوانی مناطق تحت تاثیر آن می تواند، موجب دستیابی به اطلاعاتی در خصوص بهینه‌سازی طرح‌های مرتبط با کنترل، استحصال و بهره‌برداری از سیل شود. برای انجام این تحقیق، ابتدا با بررسی داده‌های دبی روزانه ایستگاه‌های هیدرومتری موجود در مناطق مختلف اقلیمی، تعداد حداقل ۳۰ ایستگاه با آمار مناسب و دوره مشترک آماری انتخاب شد. نواقص آماری برخی از ایستگاه‌های منتخب با استفاده از آمار ایستگاه‌های دارای آمار کامل با روش همبستگی تکمیل و طول دوره آماری آنها به ۲۵ سال افزایش یافت. با استفاده از نقشه توپوگرافی با مقیاس ۱:۵۰۰۰ و تعیین موقعیت ایستگاه‌ها، محدوده مورد پژوهش و هر کدام از زیرحوضه‌ها مشخص و پارامترهای اولیه حوضه با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی، استخراج شد. دبی حداکثر لحظه‌ای با دوره برگشت ۵۰ ساله با استفاده از تحلیل منطقه‌ای محاسبه و با تقسیم آن بر مساحت حوضه، مقادیر دبی ویژه برای هر کدام از این زیر حوضه‌ها محاسبه شد. بر این اساس شاخص شدت سیل خیزی (دبی حداکثر لحظه‌ای ویژه با دوره برگشت ۵۰ ساله) در نه طبقه دسته‌بندی شد. فراوانی حوضه‌های واقع در هر طبقه با پتانسیل سیل خیزی محاسبه و سپس نتایج مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که بیشترین درصد فراوانی حوضه‌های با پتانسیل سیل خیزی متوسط تا خیلی زیاد، با درصد فراوانی ۸۴٪ مربوط به منطقه اقلیمی نیمه‌خشک و حوضه‌های واقع در محدوده استان خوزستان است و کمترین نیز به حوضه‌های واقع در منطقه اقلیمی خشک با ۲۴٪ فراوانی در محدوده استان کرمان تعلق دارد.

واژه‌های کلیدی: سطوح آبیگر، سیل خیزی، منطقه اقلیمی، دبی حداکثر لحظه‌ای، دبی ویژه،

مقدمه

امروزه جهان در معرض مخاطرات بی‌سابقه طبیعی قرار دارد، به طوری که بر اساس پژوهش Guha-Sapir و همکاران (۲۰۰۴) در حد فاصل ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۳ به طور متوسط سالانه ۲۵۵ میلیون نفر در معرض مخاطرات طبیعی قرار گرفته‌اند و در این میان سیل یکی از مهمترین آن هاست (Zhang و همکاران، ۲۰۰۲). سیل از فرآیندهای هیدرولوژیکی می‌باشد که ابعاد آن تحت تاثیر شرایط مختلف طبیعی و مصنوعی سطحی زمین و نیز شرایط مختلف اقلیمی تغییر می‌نماید. این پدیده طبیعی در صورت مهار و کنترل، از منابع آب مورد استفاده در توسعه اقتصادی بوده و منافع زیادی را در بخش کشاورزی و منابع طبیعی سبب می‌شود. در صورت عدم شناخت و عدم کنترل و مهار آن، از بلاای طبیعی به شمار آمده و خسارات و تلفات جانی در پی خواهد داشت. بر اساس نتایج تحقیقات منتشر شده Kubal و همکاران (۲۰۰۹) روند افزایشی فراوانی وقوع و خسارات سیل، ایجاب می‌نماید که روش‌های کنترل و مدیریت سیلاب بهبود یابد. یکی از ویژگی‌های بسیار مهم حوزه آبخیز، شدت سیل خیزی آن می‌باشد. شدت سیل خیزی توأم با ویژگی‌هایی، نظیر مقادیر سیلاب‌های با تواتر مختلف، میزان فراوانی وقوع سیلاب‌ها و تاریخچه اتفاقاتی که رویدادهای گذشته در آن حوضه رخ داده است، از بارزترین ویژگی حوضه می‌باشد. به طور کلی، شدت سیل خیزی، وضعیت سیلاب در آن حوضه را مشخص می‌کند. در ایران مانند سایر نقاط سیل خیز جهان، در دهه‌های اخیر شدت وقوع سیلاب‌ها و میزان خسارات ناشی از آن در حد چشمگیری افزایش یافته است. سازمان مدیریت برنامه‌ریزی شور، (۱۳۸۰). پرهت (۱۳۹۵) مدلی برای بررسی خطر سیل در سطح حوضه‌های آبخیز کشور ارائه داد که ۷ عامل شدت سیل خیزی، فراوانی وقوع، خسارات، تلفات جانی، جمعیت، مراکز مسکونی و اراضی در معرض، پارامترهای اصلی آن می‌باشند. تغییر در ویژگی‌های اولیه حوضه‌ها و ویژگی‌های متاثر از خاک و توپوگرافی، مانند کاربری‌ها، می‌تواند منجر به تغییر در پاسخ هیدرولوژیکی یک حوضه، شود (Miller و همکاران، ۲۰۰۲). و این امر ممکن است باعث تغییر در فراوانی و شدت سیلاب شود (Li و همکاران، ۲۰۰۹). پژوهش‌های متعددی در خصوص شناخت عوامل موثر بر سیل خیزی و تعیین شدت سیل خیزی و بیا استفاده از پتانسیل شدت سیل خیزی در زمینه‌های مختلف به انجام رسیده است که از جمله می‌توان به پهنه‌بندی شدت سیل خیزی به منظور مدیریت سیلاب، عبدی و رسولی (۱۳۸۰)، شناخت عوامل موثر بر سیل خیزی توسط قائمی و همکاران (۱۳۷۵) و اولویت‌بندی سیل خیزی واحدهای آب شناسی (موغلی، ۱۳۹۴) به منظور طراحی عملیات کنترل و بهره‌برداری از سیلاب و تحقیقات Zonensein و همکاران، (۲۰۰۸) برای مدیریت سیلاب شهری را نام برد. عوامل متعددی در بروز سیل در منطقه مؤثر است. از جمله این عوامل می‌توان به خصوصیات توپوگرافیک، مرفولوژی رودخانه، ساختارهای محیطی و فعالیت‌های بشری اشاره کرد. یکی از مهمترین تاثیرات فعالیت بشری در بروز سیل، تغییر کاربری اراضی و عدم تطابق آن با توانایی اراضی است، Salajegheha و همکاران (۲۰۱۰)؛ Brooks و همکاران، (۲۰۰۳). با توجه به مرور منابع انجام شده، مشخص است که عوامل متعددی در سیل خیزی حوضه اثر دارند که از جمله می‌توان به کاربری اراضی، بافت خاک، اقلیم، خصوصیات بارش، پوشش گیاهی، رطوبت پیشین، توپوگرافی و سایر مولفه‌های فیزیکی حوضه اشاره کرد. لذا ضروری است که در هر حوضه و منطقه این بررسی‌ها صورت گیرد تا میزان تاثیر عوامل مؤثر، شناسایی و در عملیات مدیریت و بهره‌برداری بهینه از سیل، نقش بازدارندگی و یا کاهش آن‌ها در مسیر اهداف بهره‌برداری بیا کنترل سیل تقویت شود. از این رو در این تحقیق با نگاه به تحقیقات انجام شده قبلی و با توجه به اهمیت و نقش شدت سیل خیزی حوضه‌ها، در شناخت پتانسیل بهره‌برداری از سیل و به منظور محدود کردن مناطق هدف پروژه‌های مرتبط با سطوح آبیگر باران، توزیع و فراوانی شدت سیل خیزی در حوضه‌های منتخب واقع در اقلیم مختلف، مورد بررسی و مقایسه قرار گرفت.

مواد و روش‌ها

ویژگی و موقعیت منطقه تحقیق

منطقه مورد پژوهش در گستره کشور ایران و در سه منطقه همگن اقلیمی (شکل ۱) شامل: ۸۶ حوضه واقع در اقلیم خشک در مرکز کشور و محدوده استان کرمان و ۶۵ حوضه واقع در استان آذربایجان غربی از منطقه اقلیمی "مرطوب و نیمه‌مرطوب" می‌باشند. ۴۴ حوضه واقع در اقلیم نیمه خشک محدوده استان خوزستان قرار دارد. کد حوضه‌های مورد پژوهش در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱- کد حوضه‌های مورد پژوهش

نوع اقلیم	کد
مرطوب- نیمه مرطوب	۳۰۱۱۲-۱۱۵-۱۱۳۵-۱۱۴۱-۱۱۴۲-۱۱۴۴-۱۱۴۵-۱۱۴۶-۱۱۴۷-۱۱۴۸-۱۱۶۱-۱۱۶۳-۱۱۶۴-۱۱۷۱-۱۱۷۲-۲۱۱۲-۲۱۱۳-۲۱۱۴-۳۰۱۷-۳۰۴۳-۳۰۶۱-۳۰۶۲-۳۰۷۱-۳۰۷۲-۱۱۴۳۱-۱۱۴۳۲-۱۱۶۲۱-۱۳۲۲۳-۱۳۲۲۴-۱۳۲۴۳-۱۳۲۵۲-۳۰۱۱۳-۳۰۱۱۴-۳۰۱۲۱-۳۰۱۲۲-۳۰۱۳۱-۳۰۱۳۲-۳۰۱۳۳-۳۰۱۴۱-۳۰۱۴۲-۳۰۱۵۱-۳۰۱۵۲-۳۰۱۶۱-۳۰۱۶۲-۳۰۱۶۳-۳۰۲۱۱-۳۰۲۱۲-۳۰۲۱۳-۳۰۲۱۴-۳۰۲۲۱-۳۰۲۲۲-۳۰۳۱۱-۳۰۳۱۲-۳۰۳۱۳-۳۰۳۲۱-۳۰۳۲۲-۳۰۳۲۳-۳۰۳۲۴-۳۰۳۳۱
خشک	۴۶۵۱-۴۵۴۲-۴۶۶۶-۲۷۱۵۴-۲۷۱۵۵-۲۷۱۵۶-۲۸۲۳۲-۲۸۲۴۲-۲۸۲۴۳-۲۸۲۴۴-۴۶۹-۴۴۳۲-۴۴۴۱-۴۴۴۲-۴۴۴۳-۴۵۱۱-۴۵۱۴-۴۵۲۱-۴۴۴۳-۴۴۴۴-۴۵۱۲۲-۴۵۱۲۳-۴۵۱۳۱-۴۵۱۳۲-۴۵۱۳۳-۴۵۱۳۴-۴۵۱۴۱-۴۵۱۴۲-۴۵۱۴۳-۴۵۱۴۵-۴۵۱۵۳-۲۸۲۴۵-۴۴۴۴۳-۴۴۴۴۱-۴۶۶۱۲-۴۶۶۱۱-۴۶۶۱۳-۴۶۶۱۴-۴۶۶۱۵-۴۶۶۲۱-۴۶۶۲۱-۴۶۶۲۱-۴۶۵۲۲-۴۶۵۲۳-۴۶۵۲۴-۴۶۵۲۵-۴۶۵۳۱-۴۶۵۳۳-۴۶۴۱۱-۴۶۴۱۲-۴۶۶۱۶-۴۶۶۱۷-۴۶۶۲۱-۴۶۶۲۲-۴۶۶۲۳-۴۶۶۳۱-۴۶۷۷۱-۴۹۱۲۲-۴۹۱۲۳-۴۹۱۲۴-۴۹۱۳۲-۴۹۱۳۳-۴۹۱۳۴-۴۹۱۳۵-۴۴۲۴۲۱-۴۹۱۲۵۱-۴۹۱۲۵۲-۴۹۱۲۶۱-۴۹۱۲۶۲-۴۹۱۲۶۳
نیمه خشک	۲۲۱۱-۲۲۱۲-۲۲۱۳-۲۲۱۴-۲۲۱۵-۲۳۱۱-۲۳۱۲-۲۴۱۳-۲۴۱۴-۲۴۱۵-۲۴۲۱-۲۴۲۲-۲۴۲۳-۲۴۲۴-۲۵۱۱-۲۵۱۲-۲۵۱۳-۲۳۲۱۱-۲۳۲۱۲-۲۳۲۱۳-۲۳۲۱۴-۲۳۲۱۵-۲۳۲۱۶-۲۳۲۱۷-۲۳۲۱۸-۲۳۲۱۹-۲۳۲۲۰-۲۳۲۲۱-۲۳۲۲۲-۲۳۲۲۳-۲۳۲۲۴-۲۳۳۱۱-۲۳۳۱۲-۲۳۳۱۳-۲۳۳۱۴-۲۴۱۱۱-۲۴۱۱۲-۲۴۱۱۳-۲۴۱۱۴-۲۴۱۱۵-۲۴۱۱۶-۲۴۱۱۷-۲۴۱۱۸-۲۴۱۱۹-۲۴۱۲۰-۲۴۱۲۱-۲۴۱۲۲-۲۴۱۲۳-۲۴۱۲۴-۲۴۲۳۱-۲۴۲۳۲-۲۴۲۳۳-۲۴۲۳۴-۲۴۴۱۱-۲۴۴۱۲-۲۴۴۱۳-۲۴۴۱۴-۲۴۴۱۵-۲۴۴۱۶-۲۴۴۱۷-۲۴۴۱۸-۲۴۴۱۹-۲۴۴۲۰-۲۴۴۲۱-۲۴۴۲۲-۲۴۴۲۳-۲۴۴۲۴-۲۴۴۲۵-۲۴۴۲۶-۲۴۴۲۷-۲۴۴۲۸-۲۴۴۲۹-۲۴۴۳۰-۲۴۴۳۱-۲۴۴۳۲-۲۴۴۳۳-۲۴۴۳۴-۲۴۴۳۵-۲۴۴۳۶-۲۴۴۳۷-۲۴۴۳۸-۲۴۴۳۹-۲۴۴۴۰-۲۴۴۴۱-۲۴۴۴۲-۲۴۴۴۳-۲۴۴۴۴-۲۴۴۴۵-۲۴۴۴۶-۲۴۴۴۷-۲۴۴۴۸-۲۴۴۴۹-۲۴۴۵۰-۲۴۴۵۱-۲۴۴۵۲-۲۴۴۵۳-۲۴۴۵۴-۲۴۴۵۵-۲۴۴۵۶-۲۴۴۵۷-۲۴۴۵۸-۲۴۴۵۹-۲۴۴۶۰-۲۴۴۶۱-۲۴۴۶۲-۲۴۴۶۳-۲۴۴۶۴-۲۴۴۶۵-۲۴۴۶۶-۲۴۴۶۷-۲۴۴۶۸-۲۴۴۶۹-۲۴۴۷۰-۲۴۴۷۱-۲۴۴۷۲-۲۴۴۷۳-۲۴۴۷۴-۲۴۴۷۵-۲۴۴۷۶-۲۴۴۷۷-۲۴۴۷۸-۲۴۴۷۹-۲۴۴۸۰-۲۴۴۸۱-۲۴۴۸۲-۲۴۴۸۳-۲۴۴۸۴-۲۴۴۸۵-۲۴۴۸۶-۲۴۴۸۷-۲۴۴۸۸-۲۴۴۸۹-۲۴۴۹۰-۲۴۴۹۱-۲۴۴۹۲-۲۴۴۹۳-۲۴۴۹۴-۲۴۴۹۵-۲۴۴۹۶-۲۴۴۹۷-۲۴۴۹۸-۲۴۴۹۹-۲۴۵۰۰

تقسیم بندی مناطق همگن

کشور ایران از نظر آب و هوایی شرایط بسیار متفاوتی دارد، به طوری که از مناطق بسیار خشک تا مرطوب در آن دیده می‌شود. به طور کلی، می‌توان کشور را با توجه به اهداف این پژوهش و با خلاصه کردن نقشه اقلیمی به روش دومارتن و بر اساس بارندگی متوسط سالیانه به سه منطقه خشک، نیمه خشک، مرطوب و نیمه مرطوب تقسیم‌بندی کرد. این تحقیق در حوضه‌های منتخب واقع در استان‌هایی که به لحاظ بارندگی متوسط در شرایط "خشک"، "نیمه خشک و مرطوب" و "نیمه مرطوب" قرار دارند، انجام شده است. شکل (۱) نقشه خلاصه شده تقسیم‌بندی کشور را به سه منطقه همگن هم‌اقلیم را به صورت کلی نشان می‌دهد (اقتباس از شریفی ۹۶).

شکل ۱- تقسیم بندی کشور به سه منطقه هم اقلیم (اقتباس از شریفی ۹۶)

روش تحقیق

برای انجام این تحقیق، ابتدا با بررسی داده‌های دبی روزانه ایستگاه‌های هیدرومتری موجود در منطقه، تعداد حداقل ۳۰ ایستگاه با آمار مناسب و دوره مشترک آماری انتخاب شد. نواقص آماری برخی از ایستگاه‌های منتخب با استفاده از آمار ایستگاه‌های دارای آمار کامل با روش همبستگی تکمیل و طول دوره آماری آنها به ۲۵ سال افزایش یافت. برای شناسایی آمار غلط و ناهمگن از روش آزمون توالی یا دنباله‌ها استفاده شد. با استفاده از نقشه توپوگرافی با مقیاس ۱:۵۰۰۰۰ و تعیین موقعیت ایستگاه‌ها، محدوده مورد پژوهش و هر کدام از زیرحوضه‌ها مشخص و پارامترهای اولیه حوضه با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی، استخراج شد. دبی حداکثر لحظه‌ای با دوره برگشت ۵۰ ساله با استفاده از تحلیل منطقه‌ای محاسبه و با تقسیم آن بر مساحت حوضه، مقادیر دبی ویژه برای هر کدام از این زیر حوضه‌ها محاسبه شد. بر این اساس، شاخص شدت سیل خیزی در نه طبقه دسته‌بندی شد. فراوانی حوضه‌های واقع در هر طبقه با پتانسیل سیل خیزی مشخص، محاسبه و سپس نتایج مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج و بحث

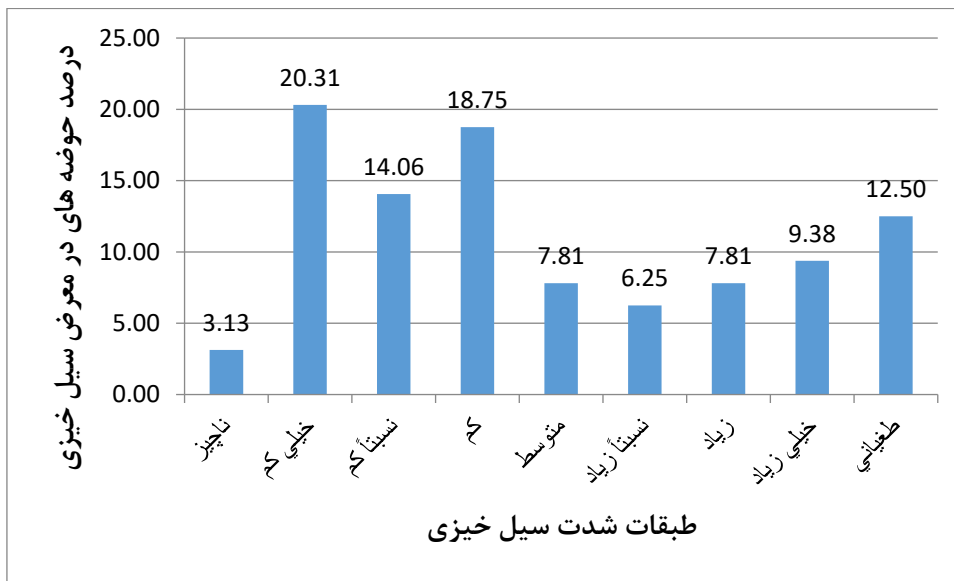
دبی حداکثر لحظه‌ای با دوره برگشت ۵۰ ساله برای حوزه‌های رتبه چهار با استفاده از تحلیل منطقه‌ای محاسبه و با تقسیم آن بر مساحت حوضه، مقادیر دبی ویژه برای هر کدام از این زیر حوضه‌های رتبه چهار محاسبه شد. بر این اساس شاخص شدت سیل خیزی (دبی حداکثر لحظه‌ای ویژه با دوره برگشت ۵۰ ساله) در نه طبقه به شرح جدول (۲) دسته‌بندی شد (گزارش سیمای حوزه‌های آبخیز). این نه دسته شامل ناچیز، خیلی کم، کم، نسبتاً کم، متوسط، نسبتاً زیاد، زیاد، خیلی زیاد و طغیانی می‌باشد.

جدول ۲- شاخص طبقه‌بندی شدت سیل خیزی حوزه‌های آبخیز کشور (گزارش سیمای حوزه‌های آبخیز)

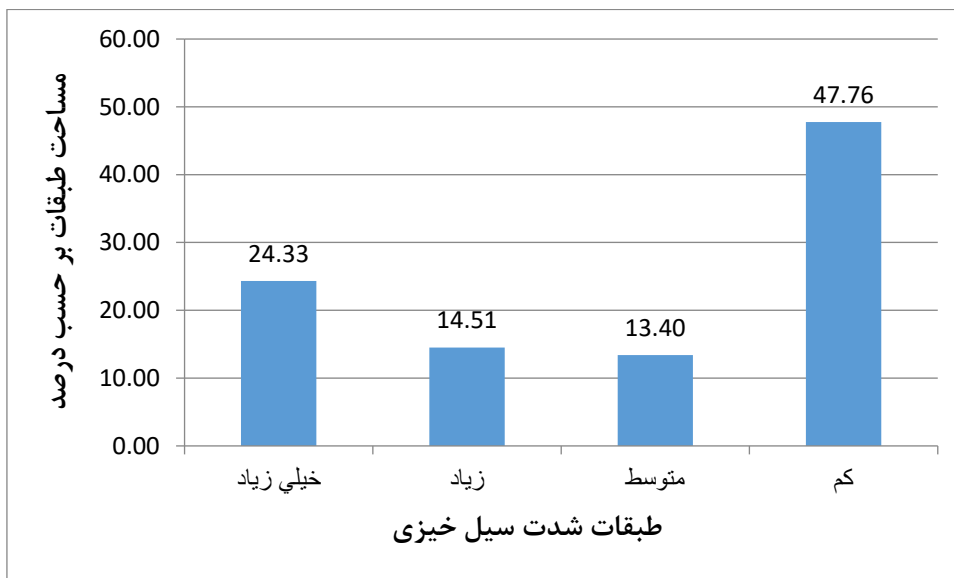
طبقات شدت سیل خیزی	محدوده تغییرات شدت سیل خیزی (متر مکعب در ثانیه در کیلومتر مربع)	طبقات شدت سیل خیزی	محدوده تغییرات شدت سیل خیزی (متر مکعب در ثانیه در کیلومتر مربع)
ناچیز	۰-۰/۰۸۸۰	نسبتاً زیاد	۰/۰-۴۰۱/۵۵
خیلی کم	۰/۰-۰۸۸۰/۱۶	زیاد	۰/۰-۵۵۱/۷۰
کم	۰/۰-۱۶۱/۲۴	خیلی زیاد	۰/۱-۷۰۱
نسبتاً کم	۰/۰-۳۲۱/۳۲	طغیانی	۱<
متوسط	۰/۰-۳۲۱/۴۰		

طبقه‌بندی حوضه‌های آبخیز منتخب واقع در منطقه اقلیمی مرطوب و نیمه مرطوب:

با توجه به کلاس‌های تعریف شده جدول (۲) و نیز مقادیر دبی ویژه حداکثر لحظه‌ای در دوره بازگشت ۵۰ ساله، به‌عنوان شاخص شدت سیل خیزی حوضه‌های رده چهار، طبقات شدت سیل خیزی برای هر کدام از حوضه‌های منتخب رتبه چهار منطقه اقلیمی مرطوب و نیمه مرطوب واقع در محدوده استان آذربایجان غربی محاسبه و تعیین شد. با توجه به اینکه، برای محدود کردن مناطق هدف، به منظور اجرای طرح‌های کنترل و استحصال آب با نگاه ویژه به سطوح آبیگر باران، حوضه‌های با پتانسیل شدت سیل خیزی کلاس متوسط تا طغیانی، دارای ارزش می‌باشند. لذا توجه به فراوانی و مساحت تحت پوشش این نوع از حوضه‌ها، برای تصمیم‌گیری در خصوص مکان‌یابی و یا تمرکز بر مسائل مدیریتی آن‌ها دارای اهمیت است. نمودار (۲) فراوانی حوضه‌های در معرض سیل در محدوده استان آذربایجان غربی را با توجه به طبقات شدت سیل خیزی به‌صورت درصد نشان می‌دهد. همانطور که از نمودار قابل دریافت است، فراوانی حوضه‌هایی که از منظر شدت سیل خیزی در کلاس متوسط تا طغیانی می‌باشند، در مجموع حدود ۴۳ درصد از کل حوضه‌های استان را شامل می‌شود. و از نظر مساحت تحت پوشش طبقات شدت سیل خیزی، کلاس متوسط تا طغیانی، حدود ۵۲ درصد از مساحت استان در معرض سیل با پتانسیل شدت سیل خیزی متوسط تا خیلی زیاد و طغیانی است نمودار (۳). ققرار گرفتن حدود ۵۰ درصد از حوضه‌ها در کلاس‌های با پتانسیل شدت سیل خیزی با شدت زیاد و طغیانی، لزوم توجه به طرح‌های جمع‌آوری، کنترل و مدیریت سیلاب را در این منطقه اقلیمی گوشزد می‌کند.

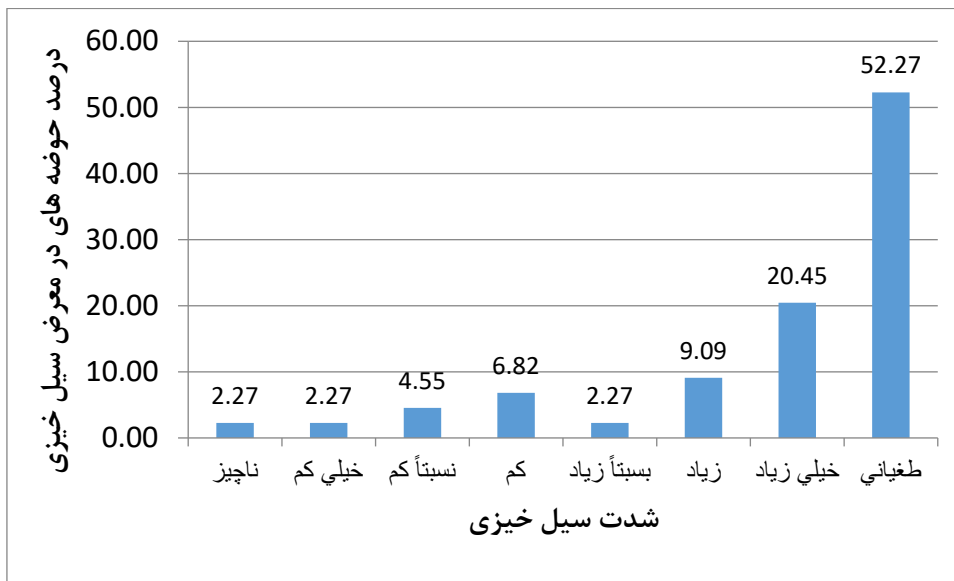
شکل ۲- فراوانی حوضه‌های با پتانسیل سیل خیزی، منطقه اقلیمی مرطوب-نیمه مرطوب

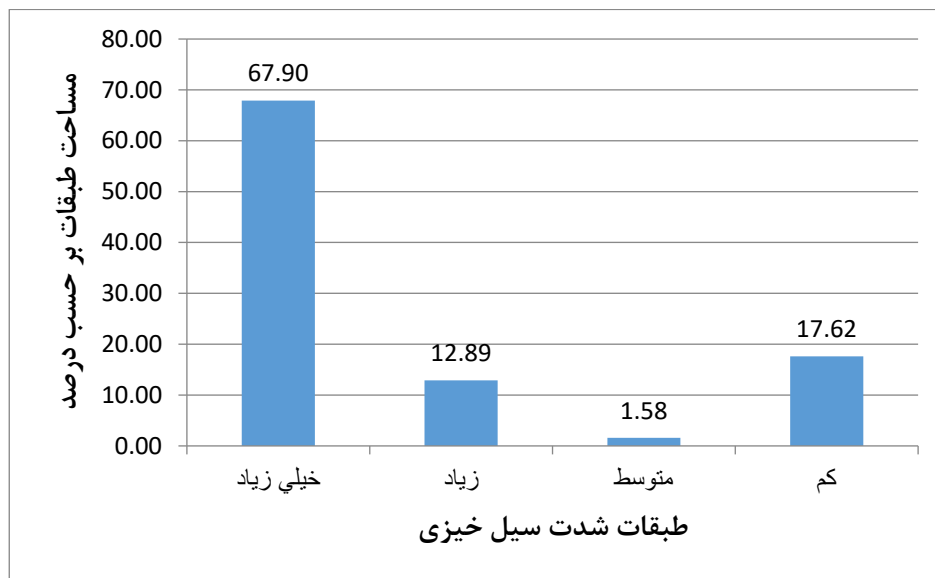
شکل ۳- پوشش سطحی حوضه‌های با پتانسیل سیل خیزی، منطقه اقلیمی مرطوب-نیمه مرطوب

طبقه‌بندی حوضه‌های آبخیز منتخب واقع در منطقه اقلیمی نیمه خشک:

نتایج طبقه‌بندی حوضه‌های منتخب واقع در منطقه اقلیمی نیمه‌خشک (محدوده استان خوزستان) از نظر شدت سیل خیزی در نمودار (۴) و (۵) ارائه شده است. همانطور که از نمودار (۴) قابل دریافت است، فراوانی حوضه‌هایی که از نظر شدت سیل خیزی در کلاس متوسط تا طغیانی می‌باشند، در مجموع حدود ۸۴ درصد از کل حوضه‌های استان را شامل می‌شود. و از نظر مساحت تحت پوشش طبقات شدت سیل خیزی کلاس متوسط تا طغیانی، حدود ۸۲ درصد از مساحت استان در معرض سیل با پتانسیل شدت سیل-خیزی متوسط تا خیلی زیاد و طغیانی می‌باشد نمودار (۵).

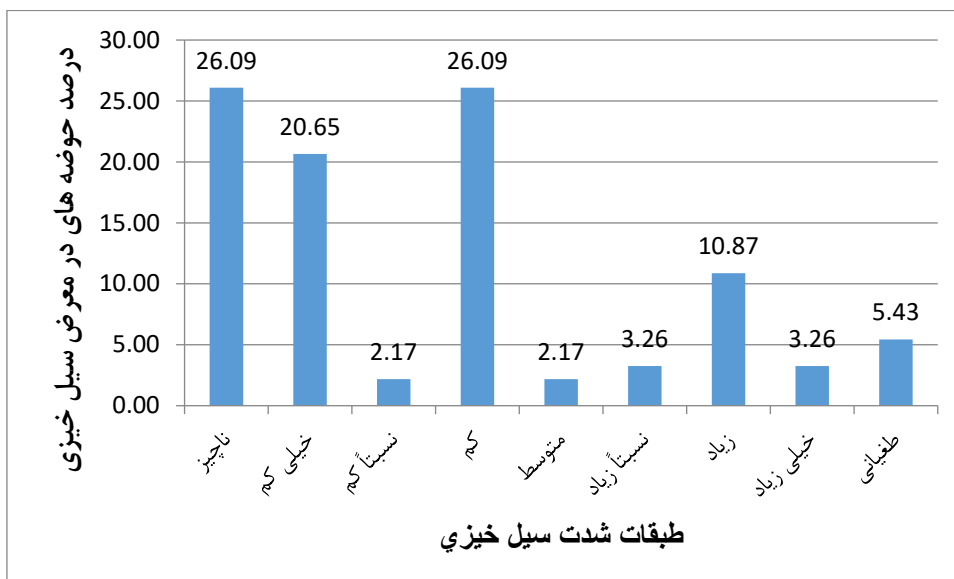
شکل ۴- فراوانی حوضه‌های با پتانسیل سیل خیزی، منطقه اقلیمی نیمه خشک

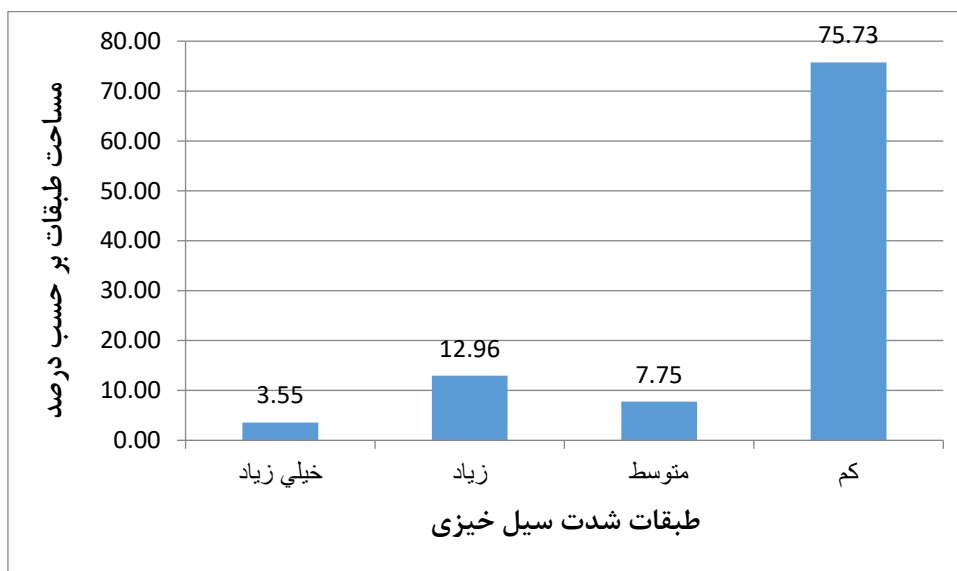
شکل ۵- پوشش سطحی حوضه‌های با پتانسیل سیل خیزی، منطقه اقلیمی نیمه خشک

طبقه‌بندی حوضه‌های آبخیز منتخب واقع در منطقه اقلیمی خشک:

نتایج طبقه‌بندی حوضه‌های منتخب واقع در منطقه خشک (محدوده استان کرمان) از نظر شدت سیل خیزی در نمودار (۶) و (۷) ارائه شده است. همانطور که از نمودار (۶) قابل دریافت است، فراوانی حوضه‌هایی که از منظر شدت سیل خیزی در کلاس متوسط تا طغیانی می‌باشند، در مجموع حدود ۲۴ درصد از کل حوضه‌های استان را شامل می‌شود. و از نظر مساحت تحت پوشش، طبقات شدت سیل خیزی کلاس متوسط تا طغیانی، نیز حدود ۲۴ درصد از مساحت استان در معرض سیل با پتانسیل شدت سیل خیزی متوسط تا خیلی زیاد و طغیانی می‌باشد نمودار (۷).

شکل ۶- فراوانی حوضه‌های با پتانسیل سیل خیزی، منطقه اقلیمی نیمه‌خشک

شکل ۷- پوشش سطحی حوضه‌های با پتانسیل سیل خیزی، منطقه اقلیمی خشک

نتیجه‌گیری

بیشترین درصد فراوانی حوضه‌های در معرض پتانسیل سیل خیزی کلاس متوسط تا خیلی زیاد، با درصد فراوانی ۸۴٪ مربوط به منطقه اقلیمی نیمه‌خشک و حوضه‌های واقع در محدوده استان خوزستان است و کمترین نیز به حوضه‌های واقع در منطقه اقلیمی خشک با ۲۴٪ فراوانی در محدوده استان کرمان قرار دارد. در جمع بندی نتایج این پژوهش قابل ذکر است که با طبقه‌بندی حوضه‌ها از منظر شدت سیل خیزی و شناخت فراوانی و مساحت تحت پوشش طبقات شدت سیل خیزی، در حوضه‌های اقلیم مختلف، متناسب با پتانسیل و طبقه شدت سیل خیزی، امکان برنامه‌ریزی برای پتانسیل‌یابی منابع آب قابل استحصال از طریق سطوح آبیگر، و پهنه‌بندی خطرات سیل میسر می‌گردد. و شرط اولیه و لازم برای مدیریت بهینه خطرات ناشی از سیل و همچنین استفاده از منابع آبی مربوطه در جهت اهداف مدیریت جامع منابع حوضه میسر می‌شود.

تقدیر و تشکر

این پژوهش مستخرج از بخشی از نتایج طرح ملی تهیه و توسعه اطلس و آماده‌سازی داده‌های زمانی و مکانی سیل با کد طرح:

۱۴-۲۹-۲۹-۹۴۵۱-۹۴۰۰۱ می‌باشد که با استفاده از امکانات پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری به انجام رسیده است و بدین وسیله از همراهی و مساعدت مسئولین محترم پژوهشکده تشکر می‌نمایم.

منابع

- پرهت، ج. ۱۳۹۵. مدلی برای بررسی خطر سیل در سطح حوزه‌های آبخیز کشور. مجله علوم ومهندسی آبخیزداری ایران. ۱۰(۳۴) ۱-۱۴:
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، دفتر امور فنی و تدوین معیارها ۱۳۸۰. راهنمای مهار سیلاب رودخانه‌ها، (روش‌های سازه‌ای)، نشریه شماره ۲۴۲، ۱۴۶ صفحه.
- شریفی، ف. ۱۳۹۶. بررسی فرایندها و ظرفیت‌های آبی کشور به کمک داده‌های اندازه‌گیری و شبیه‌سازی شده رایانه‌ای، سازمان تحقیقات آموزش و ترویج کشاورزی، انتشارات پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری، کد طرح: ۹۰۱۵-۲۹-۲۹-۱۴-۰ شماره ثبت: ۵۰۳۷۳
- عبدی، پ.، و م. رسولی. ۱۳۸۰. پهنه‌بندی پتانسیل سیل‌خیزی حوضه آبخیز زنگان رود با استفاده از GIS، مجموعه مقالات همایش شناخت معضلات آبخیزداری و ارائه راه حل‌های مناسب در حوضه، کارون و زاینده رود، مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان چهارمحال و بختیاری.
- قائمی، ه.، و س. مرید. ۱۳۷۵. مدل سیل‌خیزی زیر حوضه‌های کرخه، مجله نیوار، شماره ۳۰، انتشارات سازمان هواشناسی کشور.
- موغلی، م. ۱۳۹۴. اولویت‌بندی سیل‌خیزی واحدهای آب‌شناسی حوضه آبریز دالکی با استفاده از شبیه‌سازی HEC-HMS، پژوهش‌های ژئومورفولوژی کمی، ۱۰۳-۹۰-(۴)۳
- Brooks, K. N., Ffolliott, P. F., Gregersen, H. M., and DeBano, L. F. 2013. Hydrology and the management of watersheds (No. Ed. 3). Iowa State University Press, 532p.
- Guha-Sapir, D., Hargitt, D., and Hoyois, P. 2004. Thirty Years of Natural Disasters 1974–2003: The Numbers. Centre for Research on the Epidemiology of Disasters. Presses Universitaires de Louvain (UCL). Brussels, 188 p.
- Kubal C., Haase, D., Meyer, V., and Scheuer, S. 2009, integrated urban flood risk assessment- adapting amulti criteria approach to a city. Nat.Hazaed earth syst.Sci., 91881-1895.
- Li, Z., Liu, W. Z., Zhang, X. C., & Zheng, F. L. (2009). Impacts of land use change and climate variability on hydrology in an agricultural catchment on the Loess Plateau of China. Journal of hydrology, 377(1-2), 35-42.
- Miller, S. N., Kepner, W. G., Mehaffey, M. H., Hernandez, M., Miller, R. C., Goodrich, D. C., ... & Miller, W. P. (2002). INTEGRATING LANDSCAPE ASSESSMENT AND HYDROLOGIC MODELING FOR LAND COVER CHANGE ANALYSIS 1. JAWRA Journal of the American Water Resources Association, 38(4), 915-929.
- Salajegheha, A., S. Dalfardib*, M. Mahdavic, A. Bahremandd, A. Afzalie, 2010. Determining the effect of physical characteristics on flood Hydrograph (Case study: Western section of Jazmurian Basin), DESERT 15 (2010) 33-43
- Zhang J., Okada, N., Tatano, H. and Hayakawa, S. 2002. Risk Assessment and Zoning of Flood Damage Caused by Heavy Rainfall in Yamaguchi Prefecture, Japan, Flood Defence`2002. Wu et al.(eds) 2002, Science Press. New York Ltd., ISBN 7-03-008310-5.
- Zonensein, j., M.G. Miguez1, L.P.C. de Magalhães1, M.G. Valentin2 and F.C.B. Mascarenhas, Flood Risk Index as an Urban Management Tool, 11th International Conference on Urban Drainage, Edinburgh, Scotland, UK, 2008, 1-10.